

Anders Torarin Spangrud Hågensen

Middelalderklostre i Trøndelag

En strukturell rekonstruksjon

Bacheloroppgave i Bacheloroppgave i Arkeologi

Veileder: James Barrett

Januar 2022

Anders Torarin Spangrud Hågensen

Middelalderklostre i Trøndelag

En strukturell rekonstruksjon

Bacheloroppgave i Bacheloroppgave i Arkeologi

Veileder: James Barrett

Januar 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Det humanistiske fakultet

Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Innhold

1.0 Innledning.....	2
1.0 Problemstilling og Tema.....	2
1.2 Problemer med oppgave.....	2
2.0 Klostrene i Nidaros og Rissa.....	2
2.1 Nidarholm kloster.....	3
2.2 Elgeseter kloster.....	6
2.3 Bakke kloster.....	9
2.4 Fransiskanerklosteret.....	10
2.5 Dominikanerklosteret.....	11
2.6 Rein kloster.....	12
2.7 Tautra kloster og dets rekonstruksjon.....	15
3.0 Historien til klosterkonstruksjon.....	16
3.1 Augustinerklostre.....	17
3.2 Benediktinerklostre.....	17
3.3 Cistercienserklostre.....	18
3.4 Friary: fransiskanerklostre og dominikanerklostre.....	18
4.0 Rekonstruksjon av klostrene.....	19
4.1 Nidarholm.....	19
4.2 Elgeseter klostergård.....	20
4.3 Rein klostergård.....	20
4.4 Elgeseter- og Reins klosterkirke.....	21
4.5 Bakke kloster, Dominikanerklosteret og Fransiskanerklosteret.....	22
6.0 Konklusjon.....	22
Referanser.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.
Bildeliste.....	25

1.0 Innledning

1.0 Problemstilling og Tema

I denne teksten skal jeg ta for meg problemstillingen «Hvordan kan klostrene i Trondheim og Rissa sett ut under middelalderen?» Dette skal jeg gjøre med å se på de arkeologiske undersøkelsene som har blitt gjort ved hvert av klostrene og sammenligne med de ulike ordenes klosterregler. Tautra kloster ble digitalt rekonstruert i 2020, så jeg kommer til å forklare litt om dets rekonstruksjon, selv om den er langt mer avansert enn jeg har mulighet til å gjøre. Jeg skal hovedsakelig bare se på selve strukturene hos hvert kloster, da det ikke rommer å fokusere på de andre aspektene.

1.2 Problemer med oppgave

En av de største utfordringene når det kommer til å se på hvordan klostre fra middelalderens Trondheim, er at svært lite har overlevd fra middelalderen, det har heller ikke vært en omfattende kartlegging og utgravning av noen av dem, dermed vil deler av denne oppgaven forholde seg til klostre fra Norden og Europa som har overlevd og er fra samme perioden. Disse problemene finnes derimot ikke ved and klostre fra Trøndelag som stammer fra middelalderen, da Tautra og Rein kloster begge har en omfattende kartlegging og deler av klostrene har overlevd.

Et annet problem er at mange av de forskjellige klostertypene ikke har en undertegnelse på norsk, og i disse tilfellene vil jeg enten bruke det engelske navnet eller oversette det til norsk om det er mulig.

2.0 Klostrene i Nidaros og Rissa

Nidaros var hjem til fem ulike klosteranlegg under middelalderen, mens det sto ett på den andre siden av Trondhjemsfjorden, på Rissa. I alt var det fire ulike ordre som hørte til ved Nidaros og på Rissa, benediktiner, augustiner, fransiskaner og dominikaner. Nidarholm- og Bakke kloster tilhørte benediktinerordenen, Elgeseter- og Rein kloster var augustiner, og Fransiskanerklosteret og Dominikanerklosteret er oppkalt etter den ordenen som tilhørte dem. I tillegg til disse ordene tilhørte Tautra kloster, som lå lenger nord i Trondheimsfjorden, cistercienserordenen. (Johannessen, 2015, ss. 128-129) Av disse ordene var fransiskanerne og dominikanerne «tiggerordener», altså var de avhengig av å tigge for å kunne overleve.

(Coomans, 2018, s. 56) Augustinerne og benediktinerne var mer tradisjonelle munkar, som holdte seg utanfor samfunnet så mykje som mogleg. Cistercienser munkar skulle vere enda mer uavhengige enn dei forrige, dei skulle helst gå helt ut frå samfunnet, og dei fleste av deires klostre tok ikkje imot gjester. (Braunfels, 1972, s. 75)

2.1 Nidarholm kloster

Historien om grunnleggelsen av Nidarholm blir delt inn i fem grupper. Den gruppen med flest kilder er dei norsk-islandske kildene, spesielt viktig for denne gruppen er *De Antiquitate Regum Norwagiensium*. Disse kildene hevder at lendmann Sigurd Ullstreng var den som grunnla klosteret. Dei arkeologiske kildene, spesielt dei som ble gjort i nyere tid frå 1967-1970 og dei frå 1988-1989, har bevist at dei finnes rester av ein kirke. Disse kirkerestene blir sett på som ein konfirmasjon av dei norsk-islandske kildene. (Andersen, 2022, ss. 7-12) Dei tre andre kildegruppene tyder til at det var Knut den store som grunnla klosteret da han var i Nidaros for å bli hyllet til konge rundt år 1030. Denne informasjonen stammer frå munken Matthew Paris som besøkte Nidarholm i 1248, det støttes også opp av *The Fitzhugh Chronicle*.

Liturgiske tekster som stammer frå slutten av 1100-tallet og trolig kan knyttes til munkene på Nidarholm og et bevart konventsegl frå 1280 viser til at det skal ha vært ein rundkirke med fire tårn på øya, noe som er ein helt annan type kirke enn den som er funnet på arkeologisk vis. (Andersen, 2022) Rundkirken på seglet har skapt spørsmålet om rotunden som står der i dag er den same kirken eller om det er frå forsvarsanlegget som tidlegare antatt.

Nyere forskning på klostre og kirkefamilier har vist at det man tidlegare trodde, at kirkene og klostrene var adskilt frå hverandre. Nyere forskning viser derimot at klostre og kirkene var svært øvrig sammensatt, hvor det eksisterte flere kirker og kapeller på same kirkested, som blir kalt kirkefamilier. (Andersen, 2022, ss. 37-39)

Ni bevarte brev frå Nidarholm er bevart i Riksarkivet, hvor det eldste er frå 1281. Avtrykket på seglstampen viser ein rundkirke bygget av stein med ein rundbuet dør. I tillegg til kirken er det fire tårn som har fem etasjer med vinduer, også i buform. På toppen av både kirken og tårnene er det pattee kors. Man kan tyde at taket på rundkirken bestod av over- og underliggende trebord. Rundt seglet er det bevart noe skrift «S' Capl'i Sci Benedicti De Nidarholm», dette tydes til å vere Sigillum Capituli Sancti Benedicti De Nidarholm, som på norsk betyr segl for den hellige Benedikts kapittel på Nidarholm. (Andersen, 2022, ss. 40-41)

I nyere tid har rundkirke teorien blitt avslått da dei finnes bevis for at det var brukt ein annan kirke på tiden seglet som viser rundkirken stammer frå. Dette avslaget av rundkirke teorien

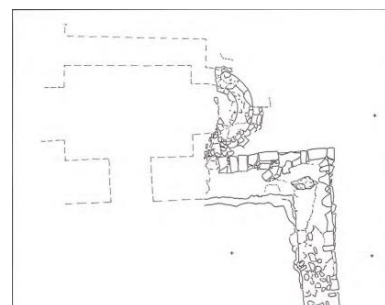

ved et trappeløp ned mot sør av øya. I toppen av trappen ble det funnet spor etter et døranslag nordover, noe som man ikke fant øst for trappen. Man har ikke kunne slått fast om middelaldermuren fortsatte østover da kommandantboligens mur dekker til området. Det ble likevel funnet en mur mot øst, men denne fortsatte mot sør, og muren mot nord avsluttet med et hjørne parallelt med østvest-muren. Nord for dette hjørnet ble det funnet rester av det som kan være fundamentet for en fortsettelse av muren nordover. I 1968 ble det gjort undersøkelser av kommandantboligen innvendig hvor det ikke ble funnet rester for nye murrester, det ble derimot påvist at ved nordre del av bygningen var grunnfjellet blitt sprengt da boligen ble satt opp. (Lunde, 1977, s. 149)

Videre utgravninger i 1968 fikk ingen store oppdagelser, men det kunne konstateres at østvest-muren hadde blitt fjernet i anledningen av oppførelsen av lavetthuset. Vestsiden av nordsør- muren fortsatte sør for kommandantboligen med en bredde på omtrent 1m. Ved denne muren ble det funnet et brannlag, som lå over med rester av glasert keramikk fra 12-1300 tallet. (Lunde, 1977, ss. 149-150)

I 1970 ble det også oppdaget et 9.5 x5.5m stort rom øst for kommandantboligen. Det første av rommet som ble funnet var steinhellegulvet, som består av helt flate og rektangulære heller som er lagt tett inntil hverandre. I sørøst ble det funnet hjørne av muren rundt, denne var i likhet med de andre hjørnene også omtrent 1m bred. Det ble også funnet en stor helle inne i rommet som tyder på at den led til en høyre etasje eller bygning, som trolig ville vært øst for rommet. (Lunde, 1977, ss. 150-152)

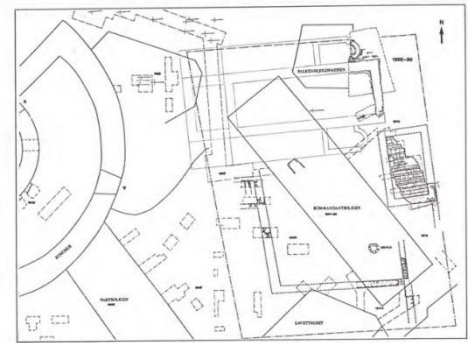
På slutten av 80-tallet ble det gjort nye utgravninger på Nidarholm. Under ekskavasjonen ble det funnet deler av to sidestilte fundamenter. Disse har trolig tilhørt en kirke som tilhørte klosteret. Delene som er funnet er den søtlige delen av strukturene som ble funnet. Den avrundede delen er ganske sikkert et kapell som tilhørte kirken, og hadde en høyde på omtrent 50cm fra bunnen og hadde en bredde på 53cm. Maksimum dimeteret på strukturen har vært omtrent 2,6m på utsiden og 1,5m innvendig. (McLees C. , 1992, s. 54) Lignende utforming av kapellet er blant annet funnet på mange av Nidarosdomens kapeller. Det er mindre sikkert hva den lange rette veggen tilhører, men det er nok den østlige veggen av kirken som sto der. Denne veggen var noe tykkere enn den avrundede, men var også lavere fra bunnen av fundamentet med en maksimalhøyde på omtrent

Figur 2. Trolig funnene av klosterkirken. Hentet fra (McLees C. , 1992)

40cm. Tykkelsen på muren var på 1,3m. (McLees C. , 1992, s. 47)

Byggeteknikken på disse strukturene er svært lik romanske bygninger i Norge som stammer fra slutten av 1100 tallet, til halvveis på 1200 tallet. Om denne dateringen stemmer er det da sannsynlig at denne kirken er bygget etter at Knut den store skal ha grunnlagt klosteret på 1000-tallet. Dermed er det sannsynlig at en annen kirke ble brukt på Nidarholm før denne, og dette vil trolig være rundkirken som er vist på konventseglet. Det er også eksempler i Norge hvor det er to kirker på samme kirkegård, som på Gran på Hadeland, hvor

Figur 3. Alle arkeologisk funnene og hvor de ligger i forhold til dagens landskap. Hentet fra (McLees C. , 1992)

begge kirkene ble reist på 1100-tallet. Det å ha to kirker så nært ville naturligvis vært usedvanlig, men med alle bevisene og særlig konventseglet som i typisk romansk stil ville hatt en naturtro fremstilling av klosteret. (McLees C. , 1992, ss. 47-54)

2.2 Elgeseter kloster

Grunnleggeren av klosteret på Elgeseter er bredt akseptert som Erkebiskop Eystein, som døde i 1188, så klosteret må ha blitt grunnlagt før dette. Senere skal klosteret ha blitt ombygget av hertug Skule Bårdsson, og ifølge skriftlige kilder skal Harald Hardråde være gravlagt ved klosteret. (Andersen, 2022, s. 54)

Elgeseter kloster ble i 1773 ganske godt kartlagt av Gerhard Schøning. Da skal det ha stått såpass mye igjen av de ulike byggene at de kunne tegnes en plan av. Disse plantegningene inneholder opplysninger av størrelsen på rommene fra innsiden. Kirken skal ha vært 30,4m lang og 20,9m bred. Koret skal ifølge målingene ha vært 16,4m langt og 13,3m bred. (Lunde, 1977, s. 145) Disse målene står ikke i oppført i meter i det originale planen av Schøning, i stedet for er det brukt alen som målenhet, og omregningene på målene er tatt fra Øivind Lundes «Trondheims fortid i bygrunnen». I tillegg til kirken er det også tegnet muren rundt kirkegården, som lå øst, nord og sør for kirken. Sør for kirken er det også inkludert klostergården med cellene til munkene og andre umarkerte bygg. Hvorvidt disse bygningene stod i den tilstanden de gjorde på Schønings planer kan man hverken bevise eller motbevise. Det er mulig at noe av tegningen er rekonstruert av Schøning med informasjon fra 1559, da biskop Hans Gaas måtte overgi klosteret til lensherren. Da ble det skrevet en berettelse som Schøning refererer til flere ganger, men man har ikke greid å spore ned denne berettelsen som

kunne hjulpet med å mer konkret fastsette hvordan Elgeseter kloster så ut. (Lunde, 1977, s. 145)

I løpet av 1800-tallet ble det gjort flere undersøkelser og beskrivelser av området hvor Elgeseter kloster lå. I 1820 undersøkte L. D. Klüwer grunnen hvor klosteret lå, og i boken Norske Mindesmærker skrev han «enhver Steen er borttagen og Tomten bebygget med Huse». (Klüwer, 1823, s. 43) Denne beskrivelsen av området er ekstremt forskjellig fra det Schøning, og vil si at på bare 50 år har alt som stod der blitt fjernet. Dette gjør det da mest sannsynlig at det som sto igjen da Schøning tegnet sin plan er i store deler basert på en tidligere beskrivelse av klosteret, og gjør det dermed litt mer grumsete om man kan basere hele utseende på det. (Lunde, 1977, s. 145) Spesielt da man ikke har tilgang på Hans Gaas sine beretninger om området. Det skal sies at man ikke helt kan avslå plantegningen heller, så frem til at andre undersøkelser ikke kan motbevise den.

Foreningen til norske Fortidsmindemerkers Bevaring begikk en undersøkelse i 1866-67, der man møtte på levninger av murer, men disse ble ikke registrert og man kan derfor ikke plassere hvor disse levningene ligger. Det er først i 1892 at det ble gjort en reel systematisk undersøkelse av området. I disse undersøkelsene ble de murrestene de møtte på kartlagt, i tillegg til denne kartleggingen ble det også snittegninger, men disse er ikke stedsmarkert, noe som gjør man ikke kan determinere hvilke vegger som hadde de ulike tykkelsene. Rapporten fra denne undersøkelsen tyder også til at det ble gravd på steder som ikke ble kartlagt. (Lunde, 1977, s. 145)

I 1915 ble det igjen gjort nye undersøkelser, denne gang i sammenheng med gravning av en hovedvannledning i Klostergata. Det ble da funnet mest steinmasser, men helt til øst fant man spor av det som kan ha vært en vegg, noe man også finner et lite stykke østover i grøften. Der er det en liten bit lengst øst, og en større like vest for den. Grøften som ble gravd var 2,5m dyp, og det ble ikke funnet bevis av graver, men dette var en graving som ikke var utført av arkeologer, så noe informasjon kan ha blitt oversett eller mistet under gravingen. (Lunde, 1977, ss. 145-148) Ved videre utbyggelse, og gravninger fant man flere biter med mur, men disse var relativt ubetydelige. I 1928 ble den mest relevante oppdagelsen funnet, som var det samme hjørnet som ble funnet og stedsmappe i 1892. (Lunde, 1977, s. 148)

I «Trondheims fortid i bygrunnen» er tegningene fra 1892 overlatt Schøningens plantegning fra 1773, og det bildet som skapes passer ikke veldig godt over, men det er enkelte deler som overlappes. Det største avviket at midt i koret i Schønings plan er en vegg, men disse

avvikene kan være fordi kirken hadde endret utseende fra middelalderen til det planen var basert på. Dette vil også kan forklare de andre avvikene. Mangel av funn av graver, vil nok være på grunn av at mye av gravingen i området ikke ble gjort av arkeologer.

I 2019 sto NIKU bak nye utgravninger for å finne Elgeseter kloster og få en komplett kartleggelse over området, som ble gjort med en rekke sjakter. I denne kartleggelsen ble det oppdaget at klosterkirken trolig eksisterte i to faser. Sporene fra den eldre kirken er ikke mange, da det bare ble funnet deler av det eldste fundamentet som var avskåret av ett L-formet fundament fra den nyere kirken. Denne muren har nok også fulgt den samme L-formen som det nyere fundamentet, da det ikke ble gjort noen oppdagelser av videreføring av fundamentet vestover. (McLees & Øiangen, 2021, s. 238) Det som derimot ble funnet vest for fundamentet var bygningsrester fra den originale kirken, i et område som hadde vært under gulvet til den nyere kirken. Dette gjør at det ikke kan være knyttet til plyndringen av klosteret i etterkant av reformasjonen. Med den lille informasjonen som har blitt funnet av den eldre delen av kirken blir det umulig å se hvordan den kan ha blitt bygget. Det eneste man kan si sikkert er at den ble bygget av stein.

Den nye kirken ble trolig bygget i ettertiden av brannen i klosteret i 1240. (McLees & Øiangen, 2021, s. 238) I NIKUs rapport tolker de alt materialet som er funnet, med unntak av det eldre fundamentet og bygningsrestene, å tilhøre den yngre kirken. De utelukker ikke at noe av materialet kan være fra den eldre og/eller andre potensielle bygningsfaser. Deler av massene passer med Schönings planer, men det ser ut til å ha vært mer komplisert i østre delen av kirken, med to mindre kor. Det skal trolig også ha vært et tårn over hvor overgangen til kirkens skip var, som blir begrunnet med den kraftige D-formen på grunnmuren ved nordkapellet. (McLees & Øiangen, 2021, ss. 239-240) Denne teorien støttes av at planen til Rein kloster, som man vet hadde et tårn også har slike kraftige grunnmurer i lik D-form. Både nord og sørsiden har nok ha kapeller, med den på sørsiden som også skal ha hatt funksjon som inngang i tillegg. Det har også blitt påvist at gulvet har vært av farget glasert gulvflis i et sjakk mønstret, om dette var i bare den siste bruksperioden er ikke sikkert. Grunnlaget for å finne utformingen til skipet er vanskeligere da det ikke er funnet like mye materiale fra den seksjonen, men det som har blitt funnet støtter Schönings plan om en tredels løsning med to søylerekker.

Under undersøkelsene i 2019 ble det også funnet spor etter fundamentet av klostergården med tradisjonelle arkeologiske metoder, og ved hjelp av georadar. Det som trolig er vestfløyen ble funnet av tradisjonell utgravning, her ble det oppdaget at bredden på denne fløyen trolig var

4m. Østfløyens mur ble funnet ved hjelp av georadar, og gårdsplassen mellom de to fløyene var på 26m. Det ble også kartlagt en rekke graver ved sørkoret, og sørøst for kirken.

2.3 Bakke kloster

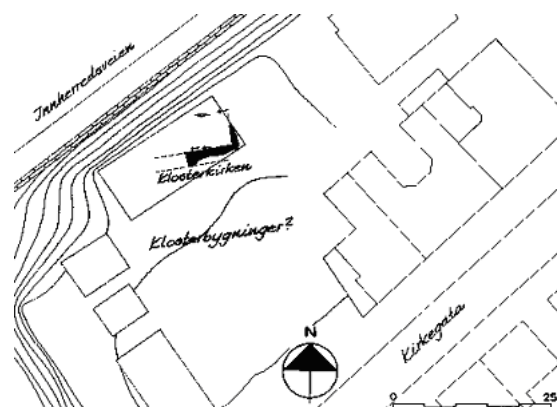
Bakke kloster tilhørte trolig benedikterordenen, og var et nonnekloster. Den lå i middelalderen utenfor byen og skal ha blitt etablert i tiden før 1150. Klosteret skal ha brent 1561, og da blitt forlatt.

Bakke klostets lokasjon har alltid blitt antatt å være på samme sted som Bakke gård, og gjennom arkeologiske undersøkelser visste det seg å stemme. De første levningene etter klosteret ble funnet i 1971, da det skulle bli gravd ut nye kjellere. I denne utgravningen ble det funnet en 2m tykk vegg i øst-vestgående retning. Den østre delen av veggen gikk under husets østhjørne, og den vestre delen hadde allerede blitt ødelagt av tidligere kjellere. Ved det østre hjørne gikk det nåværende husets nord-sør vegg, og dermed kunne man ikke determinere om den videre utstrekningen til veggen mot nord. Noe man derimot kunne bevise var at fundamentet var bevart i den samme høyden som det opprinnelige bakkenivået.

Det ble også funnet et par barneskjellet tett ved det øst-vestgående veggfundamentet. Bakken på nordsiden besto av urørt naturbakke før man kom til tre graver som lå omtrent 4m nord for fundamentet. Det kunne konstateres om det originalt fantes flere graver da den originale bakke-overflaten mellom gravene og fundamentet var ødelagt.

Schøning beskrivelse av klosteret stemmer med lokasjonen som ble funnet i 1971, men han beskrev også en mur som lå ned mot sjøen, «findes Levninger efter en Muur, hvilken synes, paa den Kant, at have indsluttet Klosteret, men især dets Kirkegaard.» I 1791 ble det funnet det funnet fundamenter som kan være denne muren, men stedsplassen ble ikke notert, så man kan ikke sikkert plassere den. Det skal også ha vært utgravning for en kjeller på slutten av 1700-tallet hvor det ble oppdaget en rekke graver. Disse kan ha ligget i kjelleren som er lengst vest, men da den østre halvdelen av hovedbygningen ble revet i 1865, og det ikke ble godt kartlagt kan man ikke sikkert si om hvor gravene lå.

Det har også blitt gjort flere gravfunn opp til 1971, men grunnet ufullstendige opplysninger kan man ikke vite hvor disse er, eller om

Figur 4. Topografisk kart over utgravningene ved Bakke gård. Hentet fra (Lunde, 1977)

gravene var intakte. Disse skjedde i 1903 gjennom utsjaktingen for nybygg i Kirkegaten 36-38 hvor det er nevnt funn av skjelettresten, og i 1949, hvor det blir nevnt i Digres rapport at det har blitt «gjort fund av menneskeskjeletter» på gården til Kirkegaten 36. Uansett om man ikke kan fastsette hvor skjelletene er funnet kan man allikevel påvise med så mange funn at det har vært en gravplass i området rundt klosteret, som man med funnene i 1971 fikk bekreftet.

Det ble også gjort andre funn i 1949, som stammer fra middelalderen og kan være fra klosteranlegget. Det ble da gravet inn i skråningen ned fra gården, og omtrent 30m nord og 16m øst for funnene fra 1971, ble det funnet en steinbrolegning. I Digres rapport står det «steinene var nedsatt i og bundet med sammen med et tykt lag grønnsteinsavfall stammende fra kvaderhugging». Denne veien skal ha en bredde på 2-2,5m og ingen tydelige kanter, den skal også ha vært brukt opp til utpå 1800-tallet. Allikevel konstaterer Lunde med at denne veien er det samme som Digre mente at det er «den gamle veien opp til Bakke kloster fra sjøen». Brolegningen var dekket av omtrent 10 cm med ned trampet jord og det lå 0,5- 1m under overflaten, som grunnet utfylling hadde blitt brattere.

Med få historiske kilder, og lite arkeologisk materiale er det vanskelig å kunne nøyaktig se på hvordan Bakke kloster kan ha sett ut. Det Lunde allikevel påpeker i «Trondheims fortid i bygrunnen» er at området som er flatt i området rundt de levningene som er funnet er avgrenset, og at det ikke er noen grunn til å tro at det sto noen bygg i skråningen. Videre funn og kartlegging av kirken skal også være mulig, da ingen av de uoversiktlige gravningene nevner å ha møtt noen form for byggmasse.

2.4 Fransiskanerklosteret

Fransiskanerordenen har sin historie i Nidaros helt tilbake på 1300-tallet da en munk fra ordenen med navn Botolv bevitnet et brev. Man kan derimot ikke bevise at Fransiskanerklosteret eksisterte før 1472, hvor man finner den første nevnelser av klosteret. Det nevnes igjen i 1509, men brenner ned sammen med resten av byen i brannen i 1531. (Johannessen, 2015, s. 54) At fransiskaner klosteret var et *friary* er det eneste man kan si med sikkerhet. (Coomans, 2018, s. 56)

Det har blitt gjort utgravninger i området rundt folkebiblioteket, men disse er enten ikke relevant for klosteret, eller så er ikke rapportene redelig tilgjengelige.

2.5 Dominikanerklosteret

Dominikanerklosteret ble grunnlagt ved Nidarnesets sørside, mot Nidarosdomen og datidens kongsgård. Nøyaktig datering for grunnleggelsen kan man ikke si, men ifølge riksantikvarens «FAGLIG PROGRAM FOR MIDDELALDERARKEOLOGI» så skjedde det før 1234.

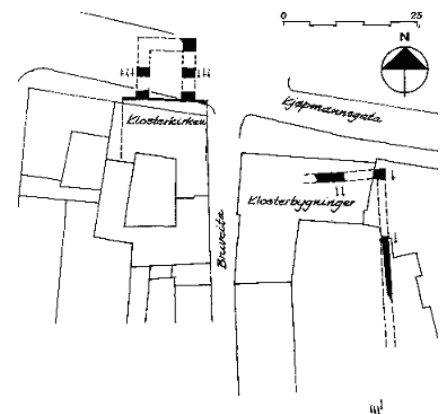
(Kriastiansen, 2014, s. 54) Dette passer og inn med Lundes datering som baserer seg på at hertug Skule og sønnen søkte tilflukt i klosteret i 1240, som baserer seg på Håkon Håkonssons saga.

Det finnes mange skriftlige kilder som nevner klosteret opp gjennom årene, men allikevel vet man ingenting om hvordan klosteret så ut eller annen informasjon om byggene. Den siste nevnelser av klosteret er etter bybrannen i 1531, som etterlot stort sett hele byen nedbrent, men Dominikanerklosteret var urørt, «kloster Sortebrøder allene undentaget». (Lunde, 1977, s. 216) Årsaken til at klosteret unngikk brannen er ikke kjent, det kan være at det ikke ble bygget av brennbare materiale, eller at det ingen andre bygninger stod nær nok til å spre brannen. Det kan også bare være helt tilfeldig at brannen ikke endte opp ved klosteret.

Hvor Dominikanerklosteret lå var lenge sett på som ganske bestemt som de ruinene man kunne finne nord for den østre delen av Bispegata. Lunde mener derimot at dette kan være feilantatt. Med de murene som er funnet og plasseringen til murene passer det ikke som et kirkeplan. Den muren man tidligere trodde var den nordlige muren for klosteret foreslår Lunde er grensen mot kongsgården i nord (Lunde, 1977, s. 216). Dette er fordi det ikke er funnet rester av muren som går i nord. Det er også funnet rester av det som trolig er koret i Kjøpmannsgata, som blir foreslått å være det mest nord-liggende delen av klosteret. Han påpeker også at området sør for dette ville hatt plass til en relativt stor klostergård på størrelse med 20 x 20m. (Lunde, 1977, s.

218) Lunde påpeker at selv med få funn som motsier hans teori så kan det fullt være mulig at den tradisjonelle posisjonen av Dominikanerklosteret kan være korrekt.

Determinering av hvilken teori som er korrekt blir svært vanskelig med så lite materiale å jobbe med. De fleste skjelettene er funnet i og i områder rett utenfor kirken, men noen av skjellet-funnene i vest kan skape tvil for Lundes teori da disse ville vært utenfor den mest

Figur 5. Topografisk kart over funnene knyttet til Dominikanerklosteret. Hentet fra (Lunde, 1977)

vestlige muren i klosteret. Lunde foreslår at dette kan ha vært en massegrav, som derfor gir mening at den er fra utenfor klosteret.

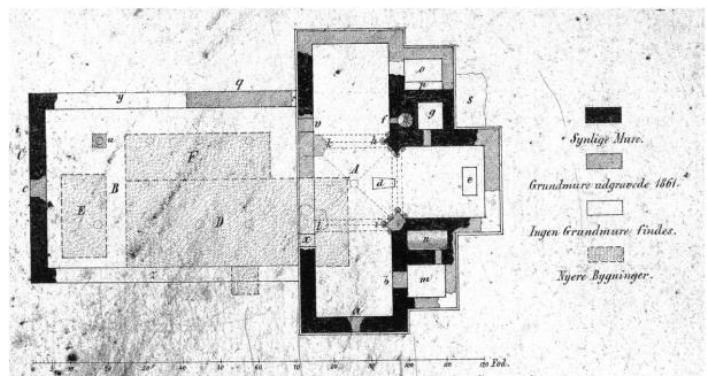
2.6 Rein kloster

Rein kloster ble etablert av hertug Skule Bårdsson i en stund etter 1221, og hans søster ble satt inn som abbedisse i nonneklosteret. Det finnes bevis for at det allerede stod en kirke på området før grunnleggelsen av klosteret, men denne ble etter hvert omvendt til klosterkirke. Deler av denne kirken står fortsatt til denne dag, men de er i ruiner. Allikevel er dette en av de best bevarte middelalderklostrene i Trøndelag, da man har mye mer materiale å gjenværende enn spesielt klostrene i Trondheim. Man vet ikke sikkert hvilken orden rein kloster tilhørte, men det har trolig tilhørt Augustiner ordenen, men det har også blitt foreslått at den kan ha tilhørt Cistercienser ordenen. (Johannessen, 2015, s. 131)

I 1861 og 1871 ble det gjort en rekke undersøkelser av Otto Krefting i samarbeid med Fortidsminneforeningen. De første undersøkelsene i 1861 ga en god oversikt over levningene som eksisterte over bakken, samt noen av

de som var under bakken, men på grunn av noen bygninger som stod hvor skipet hadde vært kunne ikke dette undersøkes da. I 1871 hadde disse bygningene blitt revet og det kunne bli gjort undersøkelser av det området. I Fremtid for fortiden:

fortidsvern i 125 skrev Arne Berg om Rein kloster hvor han gikk over ruinene og hvordan de kan ha sett ut.

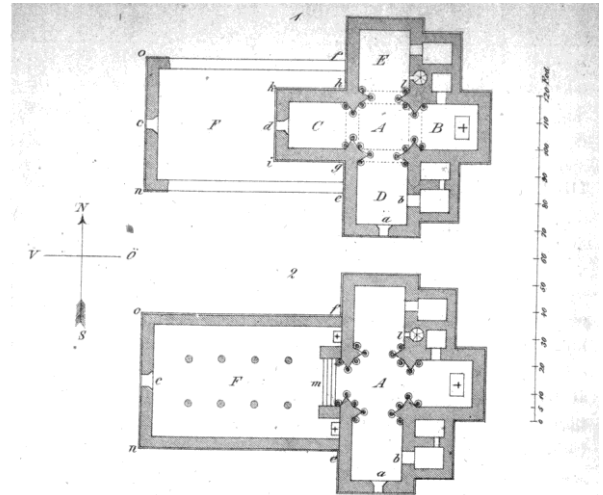

Figur 6. Krefting plantegning av Rein klosterkirke fra 1861. Hentet fra (Kriastiansen, 2014)

Det synlige murverket har ikke endret seg fra Kreftings tid, og man finner bevis gjennom steinhuggermerker at det var en tilknytning til steinhuggerne fra Nidarosdomen.

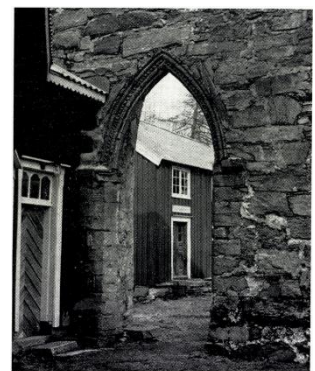
Det var under Kreftings opprinnelige undersøkelser at det ble oppdaget at den originale kiken hadde vært formet som et gresk kors, altså var alle skipene til kirken like lange. Dette er en unik utforming på kirker i Norge, og er ikke funnet bevis av andre steder. I krysspunktet mellom disse forskjellige skipene hadde det vært kraftige pilarer som holdte opp et tårn i midten av kirken. Det er også andre steder på klosteret man finner stener som er hogget likt, som ved koret. Krefting skal ha referert til et sagn om at det skal ha vært to tårn på kirken og antok at disse hadde vært på hver side av koret. Det finnes også bevis for dette da det er rester av en trapp som skal ha gått opp til det nordlige tårnet. Berg legger frem i sin tekst at det sto søyler vest i den korsformede kirken som trolig ble revet da vestskipet ble ekspandert.

Figur 7. Krefting rekonstruksjon av Rein klosterkirke, før og etter ombyggingen. Hentet fra (Kriastiansen, 2014)

Utformingen på vestskipet med to søylerekker som hadde delt opp rommet i tre seksjoner er svært likt det man antar var på Elgeseters vestskip. Dette vestskipet skal ha vært en god del høyere enn østdelen av kirken og tverrskipene, og søylene som stod der nådde trolig helt opp i takverket for å kunne gjøre taket stødig nok da det hadde en svært høy vinkel. Det er ikke funnet rester av søylene i vestskipet, men Schøning hevdet at det hadde vært åtte søyler i to rekker med fire.

Beviset for at klosteret er bygget i to faser med den korsformede kirken som en eldre del enn vestskipet ligger i de arkitektoniske stilene. Den eldre delen er i romansk stil, som kjennes igjen av avrundede buer i vinder og portaler. Denne stilen ble hovedsakelig brukt fra år 1050 til 1250, og steinene ligger som regel med de større flatene av steinen horisontalt i veggen. (Magnussen, 2016, s. 43) Vestskipet er bygget i gotisk stil, som lettest kjennes igjen av spissede buer over vinduene og portalene. (Heiberg, 1969, s. 104) Murverket i gotisk stil har ofte en miks mellom stein som er reist på høysiden og stein som ligger horisontalt med flatene av steinen. Denne stilen ble brukt mellom årene 1250 og 1550. (Magnussen, 2016, s. 41) Korskirken som er fra den romanske perioden, har avrundede romanske portaler. Portalen ved østveggen i tverrskipet er den enkleste av de portalene som fortsatt står,

Figur 8. Vestportalen på Rein kloster i gotisk stil. Hentet fra (Heiberg, 1969)

Figur 9. Portalen ved østveggen i romansk stil. Hentet fra (Heiberg, 1969)

og har en tydelig romansk stil med mer avrundet bue. Det som kalles vestportalen, som er fra den vestlige veggen i vestskipet, er av gjenbrukt stein og er mye mer spiss, noe som gjør at man tydelig kan se at den er bygget i gotisk stil. (Heiberg, 1969, ss. 105-106)

Utenom denne forskjellen av stilbruk er også hvordan steinene står mot vestsiden av tverrskipene. Det finnes ingen spor av steiner som overlapper i retningen vestover, noe som betyr at det ikke var en sambinding av steinene i tverrskipet og vestskipet. Det tidlige vestskipet som tilhørte den korsformede kirken, må ha blitt revet da det nye skipet ble konstruert.

I 2014 ble det gjort georadar undersøkelser ved Rein kloster i regi av NIKU. Blant stedene som ble undersøkt var gårdstunet, hvor klosteranlegget vil ha ligget. Det ble oppfaget noen lineære anomalier som kan tydes på å være bygg fra klosterets tid. En av disse ble oppdaget på en dybde av 40 til 80cm under dagens overflate, og strekker seg fra kirkeruinen omtrent 7,6m sørover med en bredde på 1,3 m.

(Kriastiansen, 2014, ss. 41-42) Beliggenheten og orienteringen til denne er svært interessant da den har lik orientering som kirkeskipets vestvegg og ligger nesten som en forlengelse av den. Det ble også funnet en østgående anomali som er omtrent 14m lang og 50cm bred. Denne kunne observeres 60 til 80cm under overflaten. Lenger sør i undersøkelsesområdet ble det registrert en anomali som trolig er en struktur som strekker seg fra sørvestlige enden mot nordvest, altså tvers over gårdstunet. Hvorvidt disse anomaliene faktisk er strukturer, er vanskelig å kunne determinere uten en tradisjonell arkeologisk undersøkelse. Det man kan si om selve klostergården har det utenom kirken trolig bestått av trehus. Disse georadar undersøkelsene ble også utført i kirken, hvor det ble funnet noen anomalier, men ingen sterkt tydet på rester av konstruksjon. (Kriastiansen, 2014, ss. 42-43)

Figur 10. Georadarfunn fra 60-80cm. Hentet fra (Kriastiansen, 2014)

Figur 11. Georadarfunn fra 40-60cm under overflaten. Hentet fra (Kriastiansen, 2014)

2.7 Tautra kloster og dets rekonstruksjon

Tautra kloster ble etablert på øya Tautra i Trondheimsfjorden i 1207 av cisterciensermunker. Disse kom opprinnelig fra Lyse kloster utenfor Bergen til Munkeby kloster som lå i Levanger, øst for Tautra. En eldre steinkirke sto på området, som ble revet og ombygget til klosterkirke. Det er bare ruinen av denne klosterkirken som man kan se over bakkenivå. I 1879 ble det gjort utgravninger foretatt av Christian Christie hvor det ble avdekket fundamenter for trebygninger som tilhørte klosteranlegget og klosteranlegget ble dermed undersøkt og målt opp.

Figur 12. Digital Rekonstruksjon av Tautra kloster og klosterkirke. Hentet fra (Fortidsminneforeningen, 2020)

Hvor Tautra kloster skiller seg ut fra de andre klostrene som er presentert tidligere i teksten er at den i 2020 ble digitalt rekonstruert, slik at man kan se hvordan klosteret trolig så ut. Dette ble gjort av Fortidsminneforeningens trønderske avdeling i samarbeid med Tidvis As. Rekonstruksjonen er av klosterets utforming før den brant i 1251. (Fortidsminneforeningen, 2020) I rekonstruksjonen er det tatt i bruk utgravningene fra Christie, og beskrivelser av Gerhard Schøning fra 1774 og Lorentz D. Klüwer fra 1817. I disse beskrivelsene er det ingen beskrivelser av klosterbygningene, bare av tomter og hjørnesteiner sør for klosterkirken. Som det blir lagt frem på Fortidsminneforeningens side om rekonstruksjonen så betyr det at klosterbyggene må ha vært borte da både Klüwer og Schøning ofte noterte anekdoter fra fortiden. Dermed antas det at byggene må ha blitt revet eller funnet i ganske kort tid etter reformasjonen. Det ble allikevel tegnet skisser av anlegget, som trolig er mer basert på antagelser enn funn. I tillegg til disse er det også brukt en oppregning av inventaret fra salget av klostergodset i 1532, som tyder på at klosteret hadde bygninger med funksjoner slik som andre klostre. (Fortidsminneforeningen, 2020) Blant innholdet i salget var det bevis for et kjøkken, spisesal, sovesal og gjestehus, og bibliotek. Det fantes også utsyr til en smed, glassmester, snekker, jordbruk og fiske. Med all informasjonen som ble samlet ble rekonstruksjonen stort sett fulgte

Figur 13. Klostergården til Tautra. Hentet fra (Fortidsminneforeningen, 2020)

cisterciensernes tradisjonelle klosterplan, som dannet en firkant med bygningene med en klostergård i midten.

Interiøret i kirken er det lite informasjon om, men det ble funnet fundamenter fra alteret øst i kirken. Kirkerommet har også trolig vært oppdelt med skillevegger slik at ikke alle hadde adgang til hele kirken. Korene i østdelen var trolig delt med vegger av tre, en til munkene, en til lekbrødre, som bodde på området og hjalp til på klosteret, og et sykekor. Hvert av korene ville nok hatt sitt eget alter. (Fortidsminneforeningen, 2020) Høyalteret lå også sannsynligvis noen trinn opp fra gulvet. Alle altrene ville vært flott dekorert med helgenskulpturer.

Nordsiden av kirken hadde også to kapeller, med hver sin inngang. Sørsiden hadde derimot ingen kapeller, noe som er litt uvanlig for kirker fra denne tiden, man vet ikke helt hvorfor, men Fortidsminneforeningens teori er at den tidligere kirken som ble bygget over ikke gjorde det mulig å ha noen på sørsiden. Alle veggene skal ha vært hvitkalkede, og trolig uten mye dekorering bortsett fra mulige tekstiler. (Fortidsminneforeningen, 2020) Det er også tatt med en klosterhage som de aller fleste kloster ville hatt. Det finnes dessuten flere beskrivelser av en frukthage som tilhørte klosteret, blant annet Schøning skrev om en stor eplehage som lå sør for klosteret. Det skal også ha stått ask, eik og hagtorn i området rundt muren. Ask er som tidligere nevnt også funnet på Rein kloster. Avkoket av ask ble mye brukt i medisin ved klostre, og skal ha vært effektivt mot magesyke, ormebitt, blødning og beinbrudd. (Fortidsminneforeningen, 2020)

3.0 Historien til klosterkonstruksjon.

For å finne ut den mulige arkitekturen til klostrene må man se på hvilke typer klostre de var, da det er ni forskjellige typer klostre. Abbey, charterhouse, castle, friary, beguinage, hôtel-dieu, college, palace og house. (Coomans, 2018, ss. 41-42) Utav disse ni forskjellige typene er det Abbey, som blir oversatt til abbedier på norsk og friary, som ikke har noen oversettelse, som er representert i blant de klostrene som blir diskutert i denne teksten.

Historien til klostre går tilbake til Egypt på det tredje århundret, da Egypts geografi var perfekt for å komme seg unna resten av Verden Disse pionerne er ofte kjent som «eremitter». (Coomans, 2018, s. 18) Selve utformingen på de første proto- klostrene som ofte kalle celler var ikke bestemt, men de var alle små avstengte rom og egnet seg bare til én person. De aller første eremittene tok ofte til bruk huler, forlatte landsbyer og gravkamre. Senere ble det bygget flere celler ved siden av hverandre tilknyttet av en ytre gang. I Wolfgang Braunfels' bok «Monasteries of Western Europe The Architecture of the Orders» blir det lagt frem noen

av forskjellene på klostrenes ulike funksjoner mellom ordrene. Thomas Coomans' bok «Life Inside the Cloister: Understanding Monastic Architecture: Tradition, Reformation, Adaptive Reuse» forklarer også ulike klostre og deres utforming.

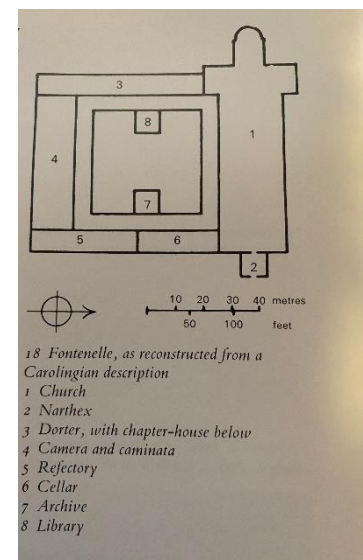
Ved slutten av det fjerde- og i det sjette århundret kom det to tekster av st. Augustin og st. Benedikt som skulle prege det monastiske livet. Begge disse tekstene nevner lite om hvordan klostre skal se ut, men begge nevner at klostrene burde være helt avlukket fra påvirkninger utenfra og være mest mulig selvstendig når det kommer til mat og drikke. (Coomans, 2018, ss. 20-24) Dermed er det sannsynlig at de klostrene i Trøndelag som tilhørte ordrene som fulgte st. Augustin og st. Benedikt vil følge disse reglene i deres konstruksjon av klostre.

3.1 Augustinerklostre

St. Augustins regler for kloster og klosterliv er de eldste i vestlige Europa, og disse reglene ble adoptert blant de fleste munkeordenene. Det har heller ikke blitt forsket veldig på de ulike augustinske klostrene for å finne en felles utforming. Det eneste viktige for dem var at de var avlukket fra samfunnet og kunne være selvforsynte. Mange av prinsippene rundt hvordan et kloster skal være utformet, som hvor kirken skal være, kom med andre ordener, som Benediktinerne. (Braunfels, 1972, ss. 10-11)

3.2 Benediktinerklostre

Benedikterne gjorde alt sammen, og hadde dermed felles sovesal, spisesal og bedde sammen. Dette gjorde at utformingen på klosteret fulgte dette, og da denne ordren var mest populær i Nord-Europa, var disse klostrene bygget for å kunne komme seg rundt uten å bli for eksponert til det kalde klimaet. (Braunfels, 1972, s. 10) Dette gjorde at veiene fra hvert av byggene ville vært kortest mulig, slik kunne også rutinene følges mer presist noe som var svært viktig for benediktermunkene da St. Benedikt hadde veldig nøyaktige regler for når forskjellige aktiviteter skulle utføres. Det frankiske klosteret Fontenelle var svært innflytelsesrik på hvordan de benediktinske klostrene så ut, så gjennom denne kan man få et godt inntrykk av hvordan disse klostrene hadde sin utforming. Benediktinske regler sier også at klosterkirken skulle ligge i nord av klosteret. (Braunfels, 1972, ss. 28-29) Det viktigste klosteret i middelalderen var Cluny i Frankrike, som tilhørte den benediktinske ordenen. Ved

Figur 14. Plantering av Fontenelle . Hentet fra (Braunfels, 1972)

enden av den Karolingiske perioden i Europa hadde de fleste abbedier blitt ransaket og ødelagt, Cluny hadde stort sett unngått disse angrepene og dermed ble den transformert over kort tid til et av sentrene for kristendom for Karolinerne. Med denne posisjonen som maktsenter hadde de over 1500 forskjellige abbedier rundt om i riket som ble direkte påvirket av Cluny. (Braunfels, 1972, s. 47) Clunys størrelse gjør at man ikke kan basere klostrene i Trøndelag, men man kan se på Clunys IIs utforming gir et godt eksempel på de benediktinske reglene i praksis. På den antatte planen av Cluny fra Braunfels lå klosterkirken nord i anlegget, men på grunn av størrelsen og hvor mange bygninger det er så ligger det ikke lengst nord, som bryter med tradisjonell benediktinske normer. (Braunfels, 1972, ss. 54-55) Selv med sin enorme størrelse så var Cluny II svært kompakt og arealeffektivt, som ville gjort det enklere å følge St. Benedikts regler for klosterliv.

3.3 Cistercienserkløstre

Standarden for klostrene til cisterciensermunkene var at den skulle ligge i en dal rett ved en bekk eller en liten elv. Braunfels understreker at de aldri lå på et fjell, en øy, ved sjøen eller vedsiden av en innsjø eller en stor elv. Dette gjør at Tautra som et cistercienserkløster bryter en av de viktigste reglene. Reglene for cistercienserkløstre sier at klosteret skulle følge landskapet, og cistercienserne var eksperter på å bygge klostre som fulgte denne reglen. Regler Tautra derimot fulgte var at klosteret skulle bygges med rette vinkler, og det skulle bare være det høyst nødvendige inkludert i klosteret. (Braunfels, 1972, ss. 74-75)

3.4 Friary: fransiskanerkløstre og dominikanerkløstre

St. Frans av Assisi var faren Fransiskanerordenen, og den type kloster som på engelsk heter *Friary*. Disse type klostrene fantes bare i byer, og hver eneste by i Vest-Europa hadde minst en *friary*. I motsetning til abbedier utviklet *friaries* seg veldig til å ha en veldig fleksibel og dynamisk arkitektur, og de kunne ofte minne om ikke religiøse og permanente bygg. (Coomans, 2018, s. 57) Det *friaries* og abbedier har til felles er at de begge hadde et rektangulært kloster med en kirke tilhørende klosteret, men selve kloster rektangelet kunne være mye mindre tradisjonelt. Klosterkirken startet som oftest som tomme bokser, og bare gjennom gaver, og private kapeller for familier ble disse utsmykket. Det var heller ingen arkitektonisk dekor eller tårn tilhørende kirken. *Friaries* blant annet brukt av både Fransiskanerordenen og Dominikanerordenen. (Coomans, 2018, s. 59)

I *friaries* bodde ikke munkene i en felles sovesal, men i hver sin celle hvor de studerte hellige tekster. I motsetning til de fleste andre klostre skulle ikke *friaries* ikke ha noen form for fysisk

arbeid, som verksted eller en åker. (Coomans, 2018, s. 56) Dette gjorde at de passet perfekt inn i byer, og da disse munkene ikke skulle koble seg fra samfunnet, men heller fra gjerrigheten som kommer av samfunnet passet også ordene perfekt til å ha klostrene sine i byer.

4.0 Rekonstruksjon av klostrene

4.1 Nidarholm

Det største spørsmålet å svare på rundt en rekonstruksjon av Nidarholm er rundkirken og om den har eksistert, noe bevisene tyder til at den gjorde. Videre herfra blir det å se på hvor den kan ha vært, og prøve å kunne lage en visjon av hvordan det hadde sett ut.

Den åpenbare plasseringen for rundkirken teorien er det runde tårnet som står på Munkholmen i dag. Det er heller ingen andre teorier for hvor den kan ha ligget. Plasseringen gir også mening når man ser på konteksten av at Nidarholm var et benedikterkloster, og tårnet som står i dag ligger omtrent like langt nord som den antatte kirken som ble utgravd på 1980-tallet. Hvordan rundkirken var tilkoblet klostergården er det ikke er funnet spor etter. Det kan hende at det ikke var en gang eller bygg som koblet sammen rundkirken og resten av klostergården. Dette vil gå litt mot benedikterordenens normer rundt klosterbygg, hvor tilgjengelighet var viktig for å kunne punktlig følge St. Benedikts regler for klosterliv. Man kan ikke gi en konkret grunn til hvorfor det potensielt ikke var en kobling mellom klostergården og rundkirken, men en forklaring kan være at rundkirken bare ble brukt ved spesielle anledninger, og kirken som ble oppdaget i 1988-89 var for mer hverdagslig bruk.

Klostergården vet man lå sør for klosterkirken som ble funnet i 1988-89, og østfløyen var bygget av stein. Det er funnet av det 9,5 x 5,5m store rommet i 1970 og de fra under kommandantboligen fra utgravingene i 1967-70 som gjør at man kan determinere dette. Vest- og sørfløyen var trolig bygget av tre. (Lunde, 1977, ss. 150-152)

Karl Fredrik Kellers illustrasjon av hvordan Nidarholm kloster ville sett ut fra boken «Middelalderbyen Nidaros», viser at klosterkirken ved gården og østfløyen var hvitkalket. På klosterseglet vises rekkene stein på rundkirken, så om den også var hvitkalket er vanskelig å si, men det gir mening at denne også ville vært hvitkalket slik at den passet inn blant de andre byggene.

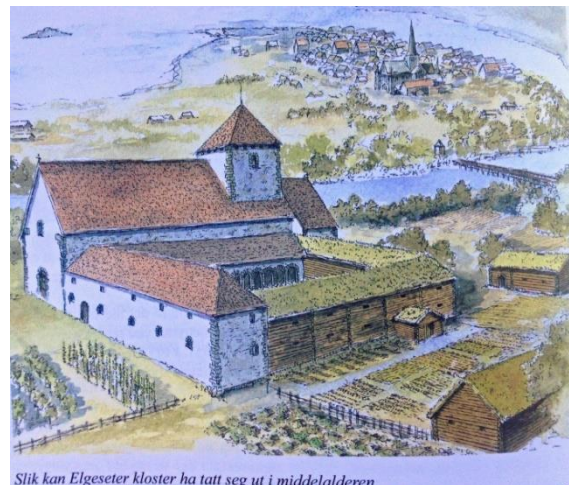

Figur 15. Kellers illustrasjon av Nidarholm i middelalderen. Rundkirken ville vært omtrent hvor de små tre husene er. Hentet fra (Keller, 2008)

På klosterseglet med rundkirken er det også inkludert fire tårn, men hvor disse sto er det vanskelig å si. På seglet vises to av dem på siden av klosteret, mens de andre er på baksida, derfor blir det mest sannsynlig at disse tårnene var plassert tett rundt rundkirken. (Andersen, 2022, ss. 46-49)

4.2 Elgeseter klostergård

Utforming for Elgeseter kloster må man stort sett bruke Schönings plantegninger fra 1773. Plantegningen er nok ikke helt korrekt utforming, da klosterkirken ikke var helt korrekt i forhold til de arkeologiske funnene. Funnet av klostergårdens fundamenter i 2019, hjelper med å kunne se den fulle utformingen. Selv om klosteret tilhørte Augustinerordenen stemmer funnene av strukturer godt med benedikterordenens normer rundt klosteret, da disse lå inntil klosterkirken på sørsida. (McLees & Øiangen, 2021, ss. 246-247) Det er ingen tegn ved de arkeologiske funnene til klosteret som tilsier at det skulle minnet om noe utenom det vanlige benedikterklosteret, bortsett fra at Harald Hardråde skal være gravlagt ved klosteret, men det er ikke funnet noe bevis for dette enda.

Slik kan Elgeseter kloster ha tatt seg ut i middelalderen
Figur 16. Illustrerende rekonstruksjon av Elgeseter kloster av Steinar Berg.

4.3 Rein klostergård

Utenom klosterkirken ved Rein er det lite man vet om klosteret. Georadar undersøkelsen i 2014 ga en oversikt over hvor noen bygg potensielt har stått. En av disse går 7,6m direkte sør som en forlengelse av vestveggen, kan trolig være en del av klostergårdens vestfløy. Det ble

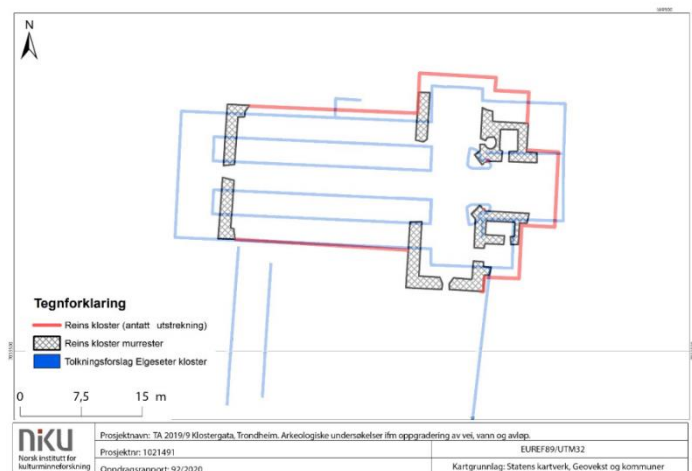
også funnet en trolig struktur som går fra vestveggen og går østover. Hva denne kan ha vært er vanskelig å si, og den kan minne om en geologisk formasjon, så det må ikke bety at det er en struktur som tilhører klosteret. Den tredje mulige strukturen går på skrått over tunet og den potensielle klostergården, noe som ikke gir mening. Derfor er det mer sannsynlig at dette bare er en naturlig geologisk formasjon. (Kriastiansen, 2014, ss. 40-43)

Uten en mer tradisjonell arkeologisk utgravning hvor man kan være sikker på om de antatte strukturene faktisk er strukturer fra middelalderen og ikke geografiske fenomen. Elgeseters utforming kan muligens være svært lik da Elgeseter ble gjenbygget samtidig som Rein ble bygget.

4.4 Elgeseter- og Reins klosterkirke

Likhetene mellom Elgeseters klosterkirke og Reins deler en del likhetstrekk, spesielt etter de nye oppdagelsene og teoriene i etterkant av utgravningen ved Elgeseter kloster i 2019. Dette kan trolig være fordi klosterkirken ved Elgeseter ble gjenbygget av hertug Skule, og at Rein kloster ble bygget på samme tid, også av hertug Skule kan være grunnen til at de to kirkene bærer.

Reins klosterkirke har man en bedre idé om hvordan den så ut, da man har mye mer igjen av denne kirken, som også er grunnen til at man tydelig se de to ulike fasene den har hatt som først en kirke i form av et gresk kors, og senere bygget på et vestskip. Noe man med de få fundamentene til Elgeseters kirke ikke har. Det man kan tyde er ved ene sidekappelet/sideskip på nordsiden er en lignende utforming med et utstikkende fundament som kan ha båret et tårn mellom de to kirkene som kan tyde på at Elgeseters kirke også hadde et tårn. (McLees & Øiangen, 2021, s. 345) Dette ble også funnet trolige spor etter under 2019s utgravninger hvor fundamentet minner ganske sterk på de fundamentene som holdte opp Reins midttårn, men da det ikke er like godt beskrevet i historiske kilder er det ikke like sikkert at denne har eksistert i samme form som på Reins kirke hvor tårnet skal ha dominert landskapet.

Figur 17. Elgeseter klosterkirke og Rein klosterkirkes plantegninger sammenlignet. Hentet fra (McLees & Øiangen, 2021)

Vestskipene er hvor de to kirkene har et fellestrekk, som man ikke har fullstendig greid å bevise er at de var tredelte med søyler som skilte disse. Østskipet i kirkene deler også lignende fundamenter for kapeller som trolig ville vært delt av en steinvegg, som skiller seg ut fra blant annet, Tautras klosterkirke. (McLees & Øiangen, 2021, s. 246) Ettersom at vestskipet på Reins klosterkirke er bygget i gotisk stil, vil det også være trolig at Elgeseters klosterkirke ble bygget i denne stilen

På grunn av alle disse likhetene vil det å basere Elgeseters klosterkirke på Reins kirke et svært godt utgangspunkt i en rekonstruksjon av Elgeseter, selv om de ikke er en helt perfekt kopi av hverandre.

4.5 Bakke kloster, Dominikanerklosteret og Fransiskanerklosteret

Hverken Bakke kloster, Dominikanerklosteret, og Fransiskanerklosteret har nok arkeologisk materiale til å kunne gi noe som helst konkret utforming på klostrene. Bakke kloster har mer materiale, men dette er hovedsakelig et hjørne som man antar er klosterkirken, og deler av veien opp til klosteret. Det er ikke godt beskrevet i noen skriftlige kilder fra før reformasjonen og salgene av klostergodsene. Det man kan si er at klostergården lå sør for kirkestrukturen som trolig er funnet, da Bakke kloster var en del av benediktinerordenen, og at bakke kloster lå på det flaten hvor bakke gård ligger i dag. (Lunde, 1977, s. 143)

Det største spørsmålet rundt dominikanerklosteret er om klostergården lå nord eller sør for kirken. Når man ser på de andre klostrene i Trondheim som vi vet lokasjon på klostergården i forhold til kirken så ligger alle på sørsiden, men ettersom at Dominikanerklosteret er et *friary*, som ikke hadde disse reglene blir dette vanskeligere å svare på. Lundes teori om at området sør for kirken passer bedre som klostergård kan godt stemme, men da kan det bli vanskeligere å forklare hvorfor klosteret ikke brant i 1531, ettersom det trolig ville vært nærmere resten av byggene i byen. (Lunde, 1977, s. 218)

Fransiskanerklosteret kan man ikke si noe om utenom dets posisjon under dagens folkebibliotek og at ettersom det er et *friary* ville kirken ikke vært dekorert med mange arkitektoniske detaljer.

6.0 Konklusjon

I denne oppgaven har vi sett på de ulike klostrene i Trondheim og på Rissa, og gjennom den informasjonen som er tilgjengelig prøvd å se på hvordan de kan ha sett ut. Ved hjelp av andre klostre som Tautra kloster og andre eksempler fra Europa, har vi kunnet svare på noen av

spørsmålene rundt dette temaet. Klostre som Nidarholm, har mye informasjon, som gjør at man lettere kan diskutere utformingen på klosteret, og legge fokus på én del av klosteret, som rundkirken. De med færre skriftlige- og fysiske kilder gjør det nesten umulig å kunne få til en rekonstruksjon. Spørsmålene rundt disse klostrene blir mer om posisjon og å bruke eksempler på å få en idé om hva slagst type kloster det var og gjennom dette få en forståelse hvordan de kan ha sett ut. Med Elgeseter- og Rein kloster kan man se likhetstrekk og bruke det den andre mangler av informasjon til å fylle inn for å gi et inntrykk av hvordan det kan ha sett ut.

Referanser

- Andersen, E. M. (2022). *Grunnleggelsen av Nidarholm Mariakloster*. Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab. doi:https://www.dknvs.no/wp-content/uploads/2022/09/DKNVS_Skrifter_2_2022.pdf
- Braunfels, W. (1972). *Monasteries of Western Europe : the architecture of the orders*. Thames and Hudson.
- Coomans, T. (2018). *Life Inside the Cloister: Understanding Monastic Architecture: Tradition, Reformation, Adaptive Reuse*. Universitaire Pers Leuven.
- D., K. L. (1823). *Norske Mindesmærker*. Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab i Trondhjem.
- Fortidsminneforeningen. (2020, 10 02). *Fortidsminneforeningen.no*. Hentet fra Hva vet vi om kirken og klosterbygningene?: <https://digitaletautra.no/visualisering.html>
- Heiberg, B. B.-L. (1969). *Fremtid for fortiden : fortidsvern i 125 år*. Grøndahl. doi:https://ra.brage.unit.no/ra-xmlui/bitstream/handle/11250/279069/Middelalderarkeologi_Litteraturliste_alf.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Johannessen, L. E.-E. (2015). *Faglig program for middelalderarkeologi : byer, sakrale steder, befestninger og borger*. Riksantikvaren. doi:<http://hdl.handle.net/11250/279069>
- Keller, K.-F. C. (2008). *Middelalderbyen Nidaros*. Karl-Fredrik Keller.
- Kriastiansen, R. m. (2014). *HOVEDPROSJEKT: GEORADARUNDERSØKELSE PÅ REIN KLOSTER*. NIKU. doi:<http://hdl.handle.net/11250/274465>
- Lunde, Ø. (1977). *Trondheims fortid i bygrunnen : middelalderbyens topografi på grunnlag av det arkeologiske materialet inntil 1970*. Adresseavisens forlag.
- Magnussen, G. (2016). *Ruinkonservering. Håndbok for murere. Veileder*. Riksantikvaren. doi:<http://hdl.handle.net/11250/2397655>
- McLees, C. (1992). *The ruin speaks : the church of the Benedictine Abbey of Nidarholm : report from excavations on the island of Munkholmen, Trondheim 1988-1989: Vol. nr 5*. Riksantikvaren, Utgravningskontoret for Trondheim. doi:<http://hdl.handle.net/11250/2581618>
- McLees, C., & Øiangen, R. (2021). *Klostergata, Trondheim: Arkeologiske undersøkelser i forbindelse med oppgradering av Klostergata gjennom fredningsområdet til Elgeseter kloster*. NIKU. doi:<https://hdl.handle.net/11250/2835083>
- Trætteberg, H. (1963). *Klostersegl i nordisk middelalder*. HERALDISK TIDSSKRIFT. doi:<https://heraldik.org/wp-content/uploads/2020/03/HT.1963.1.08.s329.pdf>

Bildeliste

Figur 1: Klostersegl av rundkirken. ca.1200. Hentet fra (Trætteberg, 1963)	4
Figur 2. Trolig funnene av klosterkirken. Hentet fra (McLees C. , 1992).....	5
Figur 3. Alle arkeologisk funnene og hvor de ligger i forhold til dagens landskap. Hentet fra (McLees C. , 1992).....	6
Figur 4. Topografisk kart over utgravningene ved Bakke gård. Hentet fra (Lunde, 1977)	9
Figur 5. Topografisk kart over funnene knyttet til Dominikanerklosteret. Hentet fra (Lunde, 1977)	11
Figur 6. Krefthing plantegning av Rein klosterkirke fra 1861. Hentet fra (Kriastiansen, 2014).....	12
Figur 7. Krefthing rekonstruksjon av Rein klosterkirke, før og etter ombyggingen. Hentet fra (Kriastiansen, 2014)	13
Figur 9. Vestportalen på Rein kloster i gotisk stil. Hentet fra (Heiberg, 1969)	13
Figur 8. Portalen ved østveggen i romansk stil. Hentet fra (Heiberg, 1969)	13
Figur 10. Georadarfunn fra 40-60cm under overflaten. Hentet fra (Kriastiansen, 2014).....	14
Figur 11. Georadarfunn fra 60-80cm. Hentet fra (Kriastiansen, 2014)	14
Figur 12. Digital Rekonstruksjon av Tautra kloster og klosterkirke. Hentet fra (Fortidsminneforeningen, 2020).....	15
Figur 13. Klostergården til Tautra. Hentet fra (Fortidsminneforeningen, 2020)	15
Figur 14. Plantegning av Fontenelle . Hentet fra (Braunfels, 1972).....	17
Figur 15. Kellers illustrasjon av Nidarholm i middelalderen. Rundkirken ville vært omtrent hvor de små tre husene er. Hentet fra (Keller, 2008).....	20
Figur 16. Illustrerende rekonstruksjon av Elgeseter kloster av Steinar Berg.	20
Figur 17. Elgeseter klosterkirke og Rein klosterkirkes plantegninger sammenlignet. Hentet fra (McLees & Øiangen, 2021).....	21

